

Mire Mladenovski

Balkanske vojne

Ključno vprašanje

Ali so se v balkanskih vojnah borili za osvoboditev ali za osvojitve nekega ozemlja?

Ostala vprašanja, ki so pomembna za modul

1. Kakšen je bil kronološki potek dogodkov?
  2. Kaj so pričakovali od balkanskih vojn in s čim so jih upravičevali?
  3. Kakšen je pogled na te vojne?
  4. Kakšne so bile posledice balkanskih vojn?
-

Tema

Tema delavnice Balkanske vojne (1912-1913). Posebna pozornost je namenjena vlogi tistih, ki sodelujejo v vojni, s poudarkom na pričakovanjih in razočaranjih vojn. Tema je občutljiva in sporna v mnogih državah na Balkanu, zaradi različnih pogledov na balkanskih vojn. Ključno vprašanje je, ali so bile te vojne osvobajajoče ali osvajanja.

Glavni cilj

- Učenci se seznanijo s potekom balkanskih vojn.
-

Učni cilji

- Učenci spoznajo odnose med državami in narodi v času balkanskih vojn.
  - Spoznajo pričakovanja in razočaranja držav v času balkanskih vojn.
  - Seznanijo se z vplivom balkanskih vojn na vsakdanje življenje ljudi.
  - Znajo naštetih posledice balkanskih vojn.
-

Navodila za delo

1. korak
SKUPINSKO DELO – vsaka skupina prejme enak izbor virov za izdelavo zgodovinskega časovnega traku.

2. korak
SKUPINSKO DELO – analiza različnih tipov virov in diskusija

3. korak
SKUPINSKO DELO – priprava časopisnega članka

3. korak
Skupinsko delo - Razvrščanje in določ

90
minut

Aktivnost 1

Vsaka skupina (od štirih ali petih) dobi enak izbor virov za ustvarjanje zgodovinskega časovnega traku.

Kakšno je kronološko zaporedje balkanskih vojn?

Izdelajte zgodovinski časovni trak dogodkov.

Naloga je, da učenci na zgodovinski trak kronološko umestijo šest pomembnih dogodkov, povezanih z balkanskimi vojnami. Za vsak dogodek morajo napisati datum, naziv, napisan dokument ter vizualni vir, povezan z dogodkom.

Za doseg zgornjega cilja morajo izrezati vse dele iz delovnih listov (strani 3 in 4) in jih nato ustrezno razporediti po praznem papirju; tako izdelajo zgodovinski časovni trak za vse glavne dogodke v balkanskih vojnah.

Delo poteka v skupinah, vse skupine imajo enako nalogo. Ko je delo opravljeno, vsaka skupina predstavi rezultate svojega dela drugim skupinam.

DOGODKI	Balkanska zveza	Londonski sporazum	Sporazum Bukarešte	Druga balkanska vojna	Prva balkanska vojna	Neodvisnost Albanije
LETNICE	1912 - 1913	1912	1913	28. 11. 1912	30. 05. 1913	10 .08. 1913
BESEDILA	Balkanska zveza je bila ustvarjena po seriji bilateralnih sporazumov med balkanskimi državami Bolgarijo, Grčijo, Srbijo in Črno goro. Uperjena je bila proti turškemu cesarstvu, ki je v tistem času obvladovalo velik del Balkanskega polotoka.		V vojni sta sodelovala zmagovalka Balkanska zveza (Srbija, Grčija, Kraljevina Bolgarija ter Črna gora) in poraženo turško cesarstvo. Velesile so bile Velika Britanija, Nemčija, Rusija, Avstro-Ogrska in Italija.		Bolgarija, Grčija, Črna gora in Srbija so napadle turško cesarstvo in tako prekinile njegovo petstoletno oblast na Balkanu. Po sedmih mesecih vojskovanja so vojno končali z londonskim sporazumom.	
	Skupščina se je novembra 1912 v Vlora sestala s 83 narodnimi vodji. Razglasili so neodvisno državo Albanijo in oblikovali začasno vlado. V skladu z drugim členom londonskega sporazuma je bila Albanija priznana kot avtonomna država pod suverenostjo turškega sultana.		Bolgarija je bila nezadovoljna z razdelitvijo vojnega plena v Makedoniji. Makedonska vojska je zavrnila bolgarsko ofenzivo in v protinapadu vkorakala na bolgarsko ozemlje, medtem ko sta Romunija in turško cesarstvo izkoristila priložnost za interveniranje proti Bolgariji. V sporazumu iz Bukarešte je Bolgarija izgubila večino ozemlja, ki ga je osvojila v prvi balkanski vojni.		Bolgarijo so porazile Srbija, Grčija in Romunija. Bolgarija je z bivšimi zaveznicami neuspešno tekmovala za delitev ozemlja, osvojenega v prvi balkanski vojni s Turki (1912–1913). Glede na pogoje v sporazumu so bili Bolgariji dodeljeni majhen del Makedonije in ozek pas egejske obale ter пристanišče Dedeagaç (Alexandroupolis). Srbija je zavzela severno in osrednjo Makedonijo, Grčija je dobila južni del, Romuniji pa je pripadla južna Dobroja.	
FOTOGRAFIJE						
	<p>http://en.wikipedia.org/wiki/File:London_Peace_Treaty_Signing_30_May_1913.jpg</p>			<p>http://en.wikipedia.org/wiki/File:28nentor.jpg</p>		

Aktivnost 2

Pojasnite, kaj so pričakovali od vojne.

Skupina 1

Kaj so pričakovali od balkanskih vojn in s čim so jih upravičevali?

Naloga je preučiti vire ter poiskati vzroke za vojno (pričakovanja in kako so jo upravičevali). Nato vsaka skupina pred razredom predstavi svoje stališče o upravičenih razlogih za vojno. Sledi diskusija.

Prva skupina: delo z zemljevidi in s statistiko

Druga skupina: delo s karikaturami

Tretja skupina: delo z uradnimi viri

Četrta skupina: delo z neuradnimi viri

Vsaka skupina (od štirih) dobi drugačen komplet materialov. Komplet je sestavljen iz različnih vrst dokumentov (pisnih in vizualnih).

Vir 1

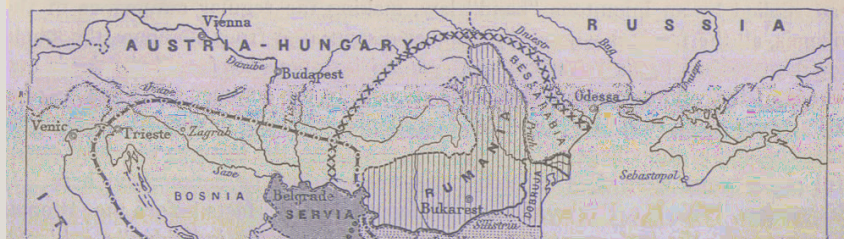
Uradna statistika prebivalstva po okrožjih v Makedoniji

	BOLGARSKI (Kančev, 1900.)	SRBSKI (Gopčević, 1889.)	GRSKI (Delyani, 1904.)
Turki	499 204	231 400	634 017
Bolgari	1 181 336	57 600	332 162
Grki	228 702	201 140	652 795
Albanci	128 711	165 620	--
Vlahi	80 767	69 665	25 101
Judje	67 840	64 645	53 147
Romi	54 557	28 730	8 911
Srbi	700	2 048 320	--
Mešani	16 407	3 500	18 685
SKUPNO	2 258 224	2 870 620	1 724 818

Tebalu je kreiral autor prema "Teaching modern southeast european history, Alternative education material, "The Balkan Wars", 2009, . 41

Vir 2

Aspiracije balkanskih držav do Carnegijeve komisije

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Territorial_aspirations_of_the_Balkan_states,_1912.jpg
(19.07.2013)

Vir 3

Etnični zemljevid Makedonije, kot ga je videlo srbsko prebivalstvo

- SLAVENI
- Srbo-Hrvati
- Arnauti (Srbi, ki govorijo albansko)
- Bolgari
- Makedonski slaveni

- Albanci
- Grki
- Vlahi
- Turki

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonia_-_Point_of_View_of_the_Serb_s.jpg
(19.07.2013)

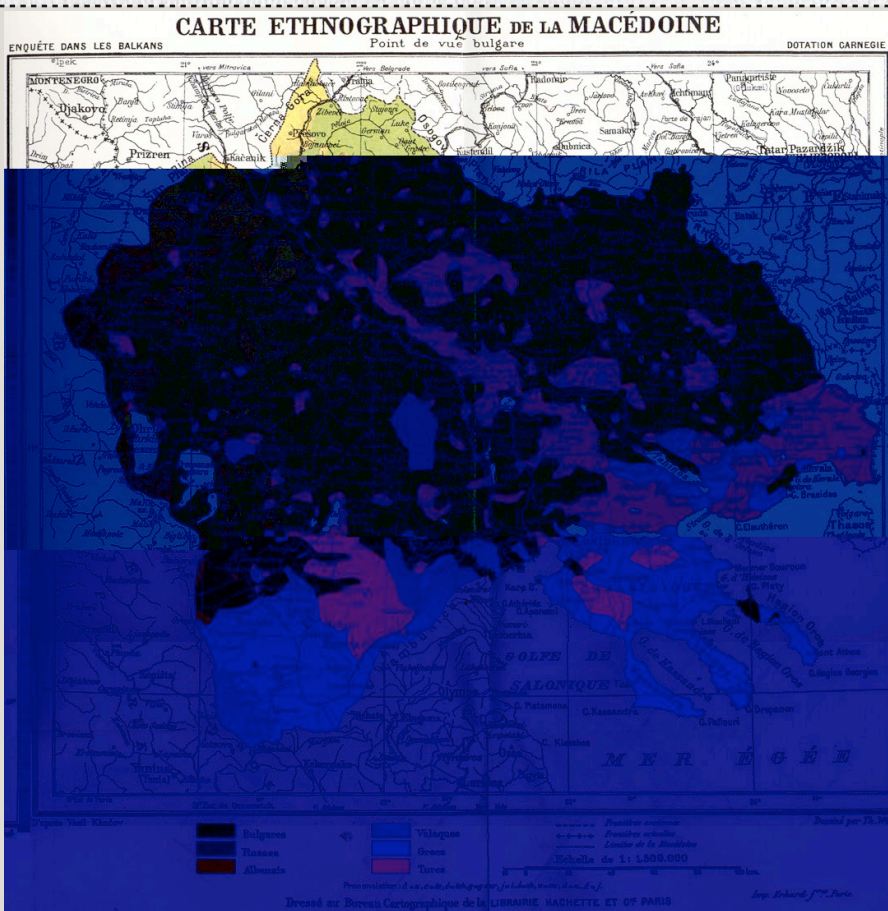

Vir 4

Etnični zemljevid Makedonije, kot ga je videlo bolgarsko prebivalstvo

- Bolgari
- Rusini
- Albanci

- Vlahi
- Grki
- Turki

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonia_-_Point_of_View_of_the_Bulgarians.jpg
(19.07.2013)

Vir 1

Zabavno turistično potovanje

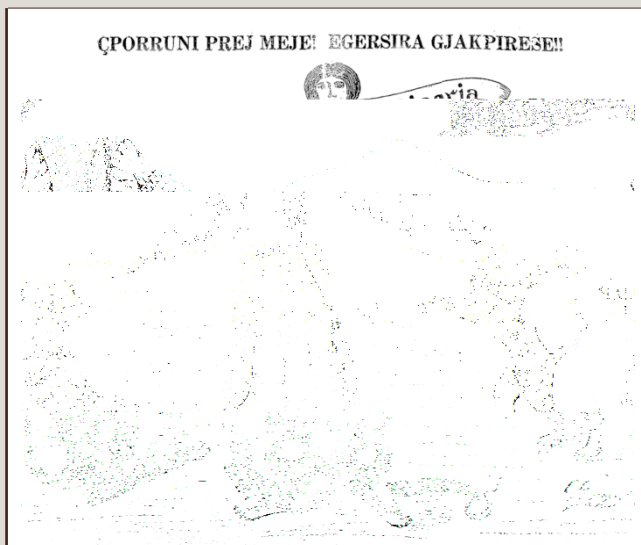

- Prosim za povratne karte za Sofijo, Beograd, Cetinje in Atene.
- Koliko kart želite?
- Približno 700.000 ali 800.000, za zdaj.

Tobias Heinzelmann, Balkanska kriza, prikazana v turških karikaturah. Časopisna satira Karagjoz in Kalem 1908–1914, Istanbul, 1999.

Vir 2

Albanska karikatura

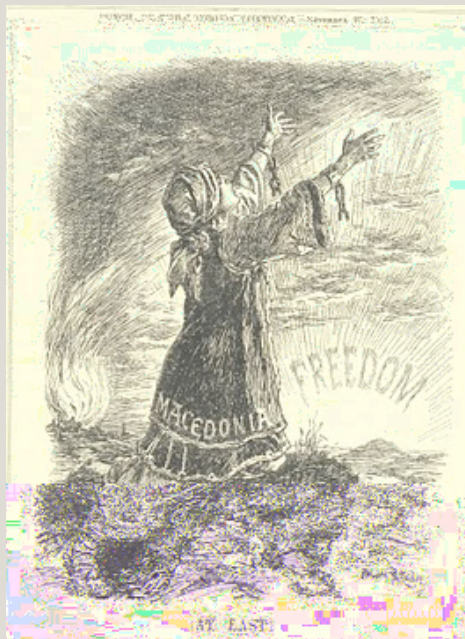

Karikatura prikazuje Albanijo, ki se brani pred sosednjimi državami. Črna gora je predstavljena kot opica, Grčija kot tigar, Srbija pa kot kača. Dodano besedilo v albanskem jeziku: »Stran od mene, pijavke!«

List Dielli, 13. februar 1913, str. 3.

Vir 3

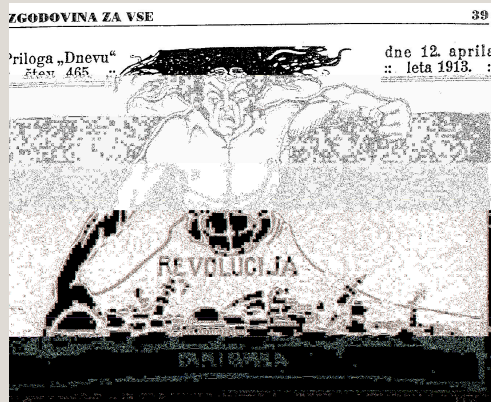
Makedonija, končno prost

Punch or the London charivari, November, 27 1912

Vir 4

Slovenska karikatura

Vir 5

Bolgarska karikatura

Izgon Turkov iz Evrope

Viri za 3. skupino

Vir 1

Pogoji sporazuma balkanske zveze

Obstajata dva dela bolgarsko-srbskega sporazuma. Prvega je oblikovala obrambna zveza, s katero so se države podpisnice zavezale, da bodo »pomagale druga drugi z vsemi svojimi silami, če bi katero izmed njih napadla ena ali več držav«. Drugi del je bil »tajni aneks«, v katerem so se države pripravile za možno vojno s Turčijo, če bi prišlo do notranjih ali zunanjih problemov s to državo, ki bi lahko ogrozili nacionalni interes katere koli od podpisnic, ali če bi Turčija zagrozila z ohranitvijo statusa quo na Balkanskem polotoku. Pomemben del tajnega aneksa je bil sporazum o razdelitvi ozemlja v primeru zmage v takšni vojni. Vsa območja bi bila pod skupnim nadzorom, vse dokler ne bi prišlo do podpisa miru. Po razglasitvi miru bi ozemlja severno od Šar planine, vključno s Sandžakom Novim Pazarjem in »staro« Srbijo, pripadla Srbiji, ozemlja južno in vzhodno od Rodopskega gorovja in reke Strume pa Bolgariji. Avtonomijo bi podelili osrednjemu območju. Če bi se obe strani dogovorili, da avtonomija za to območje ni izvedljiva, bi se to območje razdelilo med njima glede na meje, ki so navedene v sporazumu, osrednje območje pa bi ostalo nerazdeljeno in bi se razdelilo naknadno v arbitraži pod vodstvom ruskega carja. Teritorialna ureditev je poskus umiritve srbske želje po razdelitvi in po izhodu na Jadransko morje ter bolgarskih načrtov za avtonomijo Makedonije. Na koncu je sporazum predvidel, da je car tisti, ki odloča o ostalih vprašanih, povezanih s sporazumom.

Anderson, Frank Maloy and Amos Shartle Hershey, Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa 1870-1914. Prepared for the National Board for Historical Service. Government Printing Office, Washington, 1918.

Vir 2

Izjava Georgea I. (Grčija) in razglas vojne turškemu cesarstvu, 5. oktober 1912

MOJEMU NARODU

Naša sveta dolžnost do naše ljubljene domovine, do naših ujetih bratov in do človeštva zahteva, da država (po propadu miroljubnih prizadevanj, da se ohranijo pravice kristjanov pod Turki) vzame v svoje roke orožje in prekine trpljenje, ki traja že stoletja. Grčija skupaj s svojimi zaveznicami, ki so imele podobne občutke in obveznosti, vstopa v sveto bitko za pravico in svobodo zatiranih narodov na Orientu. Naša vojska in mornarica, ki se popolnoma zavedata svoje dolžnosti do ljudi, krščanstva in tradicije, ponosni na svojo moralno superiornost zvesto vstopata v borbo, pripravljeni preliti svojo kri z namenom, da bi narodu vrnili svobodo.

Grčija bo šla skupaj z zaveznicami za vsako ceno proti temu cilju; z Božjo pomočjo v tem upravičenem civilizacijskem boju vzklikamo: »Živela Grčija, živel naš narod!«

Gardika-Katsiadaki, G. Margaritis, The Aegean in Balkan wars, Atina, 2002

Vir 4

Razglasitev vojne

Dragi moji Srbi, zgodilo se je nekaj, česar si nikoli nisem mislil. Bolgari, naši bratje po krvi in veri, naši zavezniki, so začeli vojno proti nam, ne da bi nam jo napovedali. Prelili so kri svojih bratov, svojih zaveznikov in nečloveško pobili ranjene. Z mečem so presekali zavezniški dogovor ter uničili bratstvo in prijateljstvo. Tako se že osem dni na tleh naših starih meja domovine, na Ovčevem Polju in Makedoniji bije bitka in preliva bratska kri. Drhtijo junaška srca in padajo srbski bratje na Jedrenu! Bolgari so pozabili na srbsko in bratsko pomoč, pozabili so na prelito kri in padle junake na trakijskih poljih! Slovanstvu in kulturnemu svetu so pokazali grozljiv primer pohlepa in nehvaležnosti. Sprašujem se, zakaj vse to? Zato, ker se je nemogoče na miren način pogovoriti o delitvi ozemlja! Zato, ker nam želijo odvzeti Nemanjičevo dediščino, ki ste jo zalili s krvjo, osvobodili in vrnili Srbom. Sence naših padlih viteških borcev iz te slavne bitke vas pozivajo, Srbi, maščujte nas. Branimo se, skupaj z našimi zvestimi in junaškimi zavezniki Grki. Skupaj se borimo za srbsko zemljo, hrabri viteški bratje, črnogorski Sokoli. Interesi domovine so me prisilili, da s težkim srcem vpokličem svojo pogumno vojsko, da se z junaštvom in pogumom izkaže v Kumanovem, Prilipu, Bitoli in Jedrenu. Naj bo mojim srčnim vojakom namenjena junaška sreča ter naj jim pomaga Bog v teh tako žalostnih trenutkih nam namenjene vojne.

V Beogradu, 25. junija 1913 PETER I. s.r.

Vir 3

Manifest bolgarskemu narodu 5. oktober 1912

Človeška in krščanska čustva, sveta dolžnost je, da pomagate svojim bratom, kadar je ogroženo njihovo golo preživetje. Čast in dostojanstvo Bolgarije me nagovarjata, naj pod zastavo pokličem vse sinove, kar jih ima ta zemlja, da jo branijo. Naš cilj je pravičen, svet in slaven. Z vero v zaščito in v pomoč Vsemogočnega Boga razglašam bolgarskemu narodu, da se je začela vojna za človekove pravice kristjanov v Turčiji. Ukazujem pogumni bolgarski vojski, naj napade ozemlje Turčije! Skupaj z nami, s skupnim ciljem proti skupnemu sovražniku se bodo borile tudi vojske naših zaveznikov balkanskih držav – Srbija, Grčija in Črna gora. V tej borbi križa proti polmesecu ali borbi svobode proti tiraniji bomo imeli podporo vseh, ki so na strani pravice in napredka.

P.Kishkilova, balkanskih vojn skozi strani bolgarskega tiska. 1912-1913, Sofija, 1999

Vir 5

Razglas kralja Črne gore Nikole Petrovića 27. julija 1913, Cetinje

Črnogorci!

.../ Obseden z doseženimi zmagami in slavo svojih zaveznikov je naš četrti partner želel na silo prevzeti naše skupne uspehe, brez spoštovanja Božje pravičnosti in sodbe zaščitnika carja.

.../ Zapeljani Bolgari so odpadli od našega slovanskega plemena .../ in napadli svoje brate in zaveznike. Bolgarom moramo preprečiti uporabo orožja in jih usmeriti k spoštovanju skupnih interesov in slovanski solidarnosti. Ta odločitev je zame težka, saj pomeni z eno roko odrezati drugo, vendar se drugače ne da nadaljevati. Moja duša je poplavljen z žalostjo, saj vas moram spodbuditi, da s silo zavrnete bolgarske napade. Upam, da bo nekega dne, ko bo angel nad Balkanom razširil krila, iz mešane slovanske krvi zrastle novo sveže drevo slovanske enotnosti .../

Balkanski rat u slici i reči 23, 14. (27.) julij 1913.

Viri za 4. skupino

Vir 1

Odločitve o položajih, ki jih morajo zavzeti Albanci, če se začne balkanska vojna – Skopje, 14. oktober 1912

Podružnica Odbora »Odrešitev« v Skopju in »Črno društvo« sta imela izredni sestanek v Skopju na temo: Turčija bo izzvala vojno. Kako bomo rešili Albanijo?

Sprejeli so naslednje odločitve:

1. poslati razglas velesilam,
2. oblikovati skupino delegatov, ki bo prekinila sporazum Skutarskih gorjanov s Črnogorci,
3. delegacija bo imela moč združenja albanske regije ter bo tako preprečila razpad države.

Razglasitev »Črnega društva« z dne 16. oktobra 1912 vsebuje naslednjo izjavo: »'Črno društvo' kot predstavnik albanskega naroda ima čast, da vas obvesti, da se albanski narod ne bori za izvajanje turške nadvlade na Balkanu, temveč za prevzem nadzora nad celotnim albanskim ozemljem. Ne glede na končni izid vojne, Albanci ne bodo dovolili nikakršne druge oblike administracije za štiri vilajete, razen ene same vlade.«

Akte të Rilindjes Kombëtare Shqiptare, pp. 255-256.

Vir 2

Hristo Kabačiev*, nameni bolgarske buržoazije glede Makedonije.

...Jasno, Makedonija je bila tista država v katero so bile usmerjene vse želje in simpatije bolgarskega bogatega meščanstva. Od zdaj naprej buržoazija ne odstopa od "osvoboditve" Makedonije. Ravno nasprotno, z večjim razvojem kapitalizma, se povečuje domoljubni plamen, ki gori za Makedonijo... Makedonija, večno jabolko spora med balkanskimi narodi. Velike kapitalistične države pa bi zaradi svojih velikih apetitov te narode, če bi le lahko, še bolj razdelile. To dosegajo tako s svojimi spletkami med balkanskimi državami kot tudi z prilivanjem nacionalističnega olja na sovražnikov ogenj v Makedoniji.

*Pomemben bolgarski aktivist, član bolgarske narodno-socialistične zvezi.

Vir 3

Stališče Dimitrija Tucovića do balkanskih osvajalcev Makedonije leta 1913

.../ Mi, socialni demokrati, ne moremo nikogar vprašati, komu naj pripade Makedonija, saj se ne moremo strinjati glede odločitve, ali naj ta pripade Srbiji, Bolgariji ali Grčiji, ali pa naj bo razdeljena med državami /.../

Edino korektno stališče, ki ga socialni demokrati zastopamo, je svoboda. Svoboda, ne zatiranje, enakopravnost, ne podrejanje, za vse narode. Vse to lahko dosežemo, ne tako, da Bolgari, Srbi ali Grki osvojijo Makedonijo ali da se ta razdeli med njimi, temveč s svobodno nacionalno konstituiranih makedonskih republik, enakopravnih članov za vstop v balkansko federacijo. Enako seveda velja tudi za Trakijo in Albanijo.

Storijski arhiv Beograda, CPY Vol 3 1950, str. 239-242.

Vir 4

Dimitrije Čupovski je 21. aprila 1913 v Petrograjskem časopisu Slavjanin pod psevdonimom Upravda objavil članek Makedonska država.

.../ Kljub nasprotovanju Makedoncev bo razdelitev Makedonije medvsem pripeljala do medsebojnega prelivanja krvi med zaveznici /.../ Balkanski polotok je premajhen, da bi na njem uspevalo polikštevilo državnih realov, ki bi bila nacionalna država, sestavljena iz balkanskih narodov, kateri bo Makedonija, kakor vsa, nedeljiva in neodtujljiva, bo zagotavljala sožitje med narodi in njihov narodi.

Д к м е и з а б б а в а к у з а а и 554

Aktivnost 3

Napišite dokument o balkanskih vojnah.

Viri za 1. skupino

Kako so razumeli vojne?

Začnite s kratko možgansko nevihto na temo vojna. Na tablo zapišite 10–15 asociacij, ki so povezane z navedeno temo. Vsaka skupina naj nato prevzame neko vlogo. Mogoče so naslednje vloge (vsak učitelj sam izbere temo):

1. skupina – vojak, ki piše pismo svoji družini ali daje intervju za časopis
2. skupina – civilist, ki piše pismo svoji družini ali daje intervju za časopis
3. skupina – novinar, ki piše članek o balkanskih vojnah
4. skupina – novinar, ki piše o albanskem ali makedonskem vprašanju med balkanskimi vojnami

Naloga vsake skupine je, da napiše besedilo (pismo, članek, poročilo, intervju – odvisno od posamezne skupine). V njem mora uporabiti vseh 10–15 pojmov, ki jih je učitelj med skupinsko diskusijo o vojni zapisal na tablo.

Vsaka skupina (teh je štiri ali pet) dobi drugačno gradivo; to ji pomaga pri oblikovanju poročila.

Vir 1

Pričakovanja srbskega vojaka

Srbski vojaki, tako kot tudi grški, so bili trdno prepričani, da bodo v Makedoniji našli svoje rojake, ljudi, ki govorijo njihov jezik in jih bodo pozdravili z »Živel«. Ugotovili pa so, da ljudje tam govorijo v jeziku, ki ni prav nič podoben njihovemu. Njihove besede so si napačno razlagali ali pa jih sploh niso razumeli. Teorija o srbski in grški Makedoniji, ki so se je v mladosti naučili, je bila zato zamajana. Kljub temu so jim domoljubna prepričanja govorila, da mora Makedonija postati ali srbska ali grška. Nedvomno, Makedonija je bila to, kar so želeli, da postane v času Dušana Silnega ali bizantinskih cesarjev. Agitatorji in propagandisti, Bolgari, so narod prepričali, da so Bolgari. Agitatorje moramo odstraniti iz države in potem bo tako, kot je bilo nekoč, Srbija ali Grčija. Ravnali so po teh načelih. Kdo so bili ti agitatorji, ki so ljudi prepričali, naj pozabijo na grški in srbski jezik? Večinoma so bili duhovniki, nato ravnatelji šol, pa tudi revolucionarni elementi, ki so se pod starim režimom oblikovali v organizacijo: vodje tolpa in njihovi člani, kmetje, ki so jim dostavljali denar in hrano ... na kratko, vsi izobraženi in obveščeni moški prebivalci.

Carnegie Endowment for International Peace, Report of the International Commission... , str.50-51.

Vir 2

Enaindvajsetega junija sem bil med bitko zadet v levo nogo in peto. Nisem se mogel premikati, moral sem ostati na istem mestu. Prišlo je nekaj bolgarskih vojakov, dva sta me oropala. Vzela sta mi usnjeno jakno, vredno 115 frankov, uro v vrednosti 48 frankov, usnjeno denarnico, ustnik za cigarete, vojaški našitek, piščalko, škatlico vžigalic, kapo in kokardo. Ko so mi vzeli vse stvari in se pripravljali na odhod, je eden od vojakov dejal: »Ubijmo ga!« Nabrusil je nož in me trikrat porezal, dvakrat po levi strani in enkrat po desni. Drugi vojak me je močno brcnil v nogo in rebra. Prišel je še tretji bolgarski vojak in me s puško udaril v prsi. Nato so odšli.

Dostavil podpolkovnik Žarko Tripković.

Carnegie Endowment for International Peace, Report of the International Commission... , str.61.

Vir 3

Morala v bolgarski vojski, analiza načelnika generalštaba bolgarske vojske v obdobju po vojni

Morala naše vojske ni bila visoka. Ker smo kar nekaj časa trpeli pomanjkanje in so nas prizadele različne bolezni, je bila naša vojska v depresiji. Dolgo trajajoča pogajanja so med vojake vnesla živčnost. Vsi so pogrešali svoje domove in se želeli vrniti domov, kolikor hitro je bilo mogoče. Poleg tega pa ideja o vojni proti zaveznikom ni bila priljubljena med vojaki, saj so se vojni želeli izogniti.

Častniki so nenehno prikrivali dejstvo, da je v vojski prihajalo do demonstracij in izgredov proti vojni, saj jim je namestnik načelnika generalštaba zagrozil, da bodo odpuščeni tisti, ki bodo dovolili izgrede. Zaradi tega si nihče ni upal povedati resnice. Seveda se je pojavljala tudi defetistična propaganda skrajnih elementov, vendar ta ni pomenila takšne nevarnosti; v vojakih je namreč ostajalo prepričanje, da bratomorna vojna ne bo prinesla nič dobrega.

Potresi v Velikem Trnovem in Gornjih Orahovštih so depresijo le še povečali.

Teaching modern southeast european history, Alternative education material, The "Balkan Wars", 2009, str. 79

Vir 4

Odlomek iz pisem grških vojakov, ki so jih Bolgari ujeli v regiji Razlog

Rodopi, 11. julij 1913

Vojna je zelo boleča. Zažgali smo vse vasi, ki so jih zapustili Bolgari. Oni so zažgali grške vasi, mi bolgarske. Oni pobijajo nas, mi pobijamo njih, in za tiste, ki nam pridejo pod roke, poskrbi mannlicher (puška). Od 1200 ujetnikov, ki smo jih ujeli v Nigriti, jih je le 41 ostalo v zaporu. Kamor koli smo vkorakali, nismo pustili nobenega živega sledu te rase.

Lepo vas pozdravljam, tvojega brata in soprogo.

Spiliotopoulos Philippos

Teaching modern southeast european history, Alternative education material, The Balkan Wars, 2009,

Vir 5

Pismo Ipokratisa Papavasiliouja soprogi Aleksandri Sneftsi, 23. junij 1913

Moja ljubljena,

med vojskovanjem s Turki sem ti pisal iz turških vasi. Sedaj, ko smo v vojni z Bolgari, ti pišem iz bolgarskih. Draga, pisal sem ti tudi predvčerajšnjim, takoj ko smo dobili veliko bitko pri Kliksu – zmagoslaven dan za nas. Kliks je sveto mesto za Bolgare in rojstno mesto Danefa. Po bitki so zažgali mesto. Bil je to pravi spektakel, mesto je gorelo dva dneva, Bolgari pa so ga zapustili že pred tem. Naša vojska napreduje zelo hitro, Bolgari se počutijo kot preganjani zajci. Hitri so, vendar jih bomo dohiteli, enkrat se bodo morali zaustaviti. Draga moja, ne moreš si predstavljati, kako je videti ta vojna. Kamor koli pridemo, naletimo na opustošenje in bedo. Turki, ki so očitno pod Bolgari zelo trpeli, sedaj zažigajo njihove vasi in lastnino. Vedno je kakšna vas v plamenih. Bolgari so pobegnili, ni jih več v Makedoniji, zveri so končno pobegnile. Morala bi videti, kako so boječi, ujetniki se tresejo od strahu. Vesel sem, ker se bomo z vojno za vedno znebili teh nasilnežev in ker smo drug drugemu pokazali svoj pravi obraz, kar nam je omogočilo, da smo jih razkrinkali. Njihova predrznost je tako zavedla svet, da jih je poimenoval Prusi Vzhoda, te neumne in smešne ljudi. Te grabežljive hijene, nezadovoljne s tem, kar so imele, so želele jemati tudi od svojih zaveznikov, od nas, ki smo jim pomagali pri osvajanjih, od nas, brez katerih bi zdavnaj propadli pod Turki. Sedaj bodo izgubili vse, kar so imeli. Tako je tudi prav. Oni so živeč primer mitološke zgodbe o psu in mesu.

Počutim se, kot da ste vedno tu ob meni, ti in najini lepi otroci. Hrepenim po tebi, vendar se tolažim z vsako zmago, saj vem, da sem tako bližje temu, da te spet vidim. Mislim, da vojna ne bo trajala dlje od dveh tednov.

Kaj pravi Evgenios o Bolgarih sedaj? Pa tako so mu bili všeč.

Pošiljam ti vso svojo ljubezen.

L. Trichas, Dnevnic i pisma sa fronta, Atina 1993, str.318-319.

Vir 6

Bolgarski general o varnosti življenja, lastnine in o časti prebivalstva na osvobojenih ozemljih

Lozengrad, 13. december 1912

Do urada so prišle informacije, ki nas na žalost silijo v dvom o poštenosti nekaterih ljudi. Sumimo, da so nekateri ljudje in oficirji na osvojenih ozemljih ropali in izvajali nasilje nad civilnim prebivalstvom. Glede na to, da takšna nehumana dejanja mečejo slabo luč na bolgarski narod in majejo zaupanje naših bodočih podanikov, še zlasti pripadnikov muslimanske vere, da je naša država zmožna braniti njihovo čast, premoženje in življenje, ukazujem:

1. Vojaški poveljniki in vojaški administratorji (guvernerji) morajo sprejeti hitre in stroge ukrepe, da sprožijo kazenske pregone za takšna dejanja, storjena na področju zasedenih ozemelj; krivce pa morajo takoj predati sodišču, ne glede na njihov vojaški čin ali položaj. Vsi poveljniki morajo vedeti, da morajo brez milosti kaznovati vse te kriminalne ljudi, z upoštevanjem vseh odgovornosti, ki jih nosijo, če ne bo tako.
2. Strogi ukrepi morajo biti sprejeti, da se vzpostavi red in disciplina. Vsi ljudje, ki niso del vojske ali ne delajo za vojsko, morajo biti poslani nazaj v Bolgarijo. Vsi, ki so del vojske, vendar bi zaradi svoje nezanesljivosti lahko po svoje delovali v ozadju, morajo biti poslani na frontne linije.
3. Vsi dejavniki morajo biti opozorjeni na dejstvo, da je civilno prebivalstvo na zasedenih ozemljih, ne glede na njihovo nacionalnost ali vero, pod zaščito vojaških zakonov. Vsakršno neupravičeno nasilje nad njimi bo kaznovano po vojaških zakonih. Za uspešno izvajanje ukrepov pozivam k sodelovanju tako vojaško kot tudi civilno prebivalstvo.
4. Na koncu bi vas želel spomniti, da smo to vojno začeli zaradi velikih človekoljubnih idej. »Osvobodimo te ljudi režima, ki je postal neznošen, nasilen in nepravilen.« Bog, pomagaj svojim hrabrim bolgarskim sinovom v doseganju tega cilja. V tem trenutku pozivam vse, naj ne dovolijo, da takšna ravnanja očrnijo njihov veličin slavnih pravnih v očeh vsega civiliziranega sveta.

Генерал-лейтенант С. Т. Утевлин, Источни архиви, Београд, 1993, стр. 193.

Viri za 2. skupino

Vir 1

Dokaz (pričevanje) efendije Rahnija iz Strumice

...Tokrat je bila oblikovana komisija, sestavljena iz uglednih Bolgarov iz mesta; predsedoval ji je srbski vojaški poveljnik, član komisije pa je bil tudi bolgarski civilni upravnik (guverner). Imenovali so tudi lokalno policijsko enoto: vojak in policist sta skupaj hodila od hiše do hiše in pozivala muslimane, enega po enega, naj stopijo pred komisijo. Tudi jaz sem bil pozvan.

Sledil je postopek. Srbski komandant je vprašal: »Kakšen je ta človek?« Odgovor je bil preprost: »Dober,« ali: »Slab.« To niso bila vprašanja o našem značaju, tu ni bilo pogajanj ali pregovarjanj; če bi le nekdo v komisiji označil človeka za »slabega«, bi bilo to dovolj, da te obsodijo na zapor. Vsak član komisije je imel svoje sovražnike, ki jih je želel uničiti, tako da nihče ni nasprotoval mišljenju drugih članov v komisiji. Po izrečeni sodbi se je moral obtoženec sleči do golega, ves denar pa bi mu vzel srbski poveljnik. Mene so razglasili za »dobrega«, skupaj s še približno desetimi privedenimi prebivalci. Tiste »slabe« so zvezali v skupine po tri in jih odpeljali v klavnico; tam so obtožencem velikokrat odrezali ušesa ali nosove, preden so jih ubili. Klanje je trajalo mesec dni. Prepričan sem, da so takrat v mestu in bližnjih naseljih ubili približno tri ali štiri tisoč muslimanov.

Abdul Kerin aga je potrdil izjave predhodne priče. Njegovega sina so zvezanega privedli pred njegovo hišo – Abdul je odšel do Tome (vodje bolgarskih band) in se poskušal dogovoriti za sinovo izpustitev. Toma je zahteval 100 funtov, kljub temu da je Abdul za sinovo življenje že dvakrat plačal, in sicer 50 in 70 funtov. Abdul mu je dejal, da nima pri sebi tolikšne vsote denarja, vendar se bo potrudil prodati svojo prodajalno, ter jih prosil, ali lahko na denar počakajo do večera. Toma ga je zavrnil, ker ni želel čakati, in Abdulovega sina so ubili.

Carnegie Endowment for International Peace, Report of the International Commission... , str 73

Vir 2

Carnegiejev poziv mednarodnim mirovnim komisarjem zaradi »vzporednih« izgub zaradi zažiganja vasi in izseljevanja ljudi

Zažiganje vasi in izseljevanje poražencev je normalna in tradicionalna poteza vseh balkanskih vojn in vstaj. To je bila navada vseh teh narodov. Kar so pretrpeli sami, vrnejo z enako mero tudi drugemu. Temu se je dalo izogniti le z ukazi iz Aten, Beograda ali Sofije, in še takrat le pod pogojem, da sta Cerkev in uporniška organizacija podprli rešitev. Vsesplošni poziv k humanosti je pravzaprav postala makedonska uporniška »Notranja organizacija«, vendar se zdi, da ni dosegla veliko.

Carnegie Endowment for International Peace, Report of the International Commission... , .73

Vir 3

Martulkovi spomini na prvo srečanje srbske vojske in prebivalcev njegovega rodnega kraja Velesa, jeseni 1912

Od samih začetkov so balkanski zmagovalci »osvoboditelji« izvojevali velike zmage proti Turčiji. Ko je srbska vojska zavzela naše mesto Veles, smo meščani »osvoboditelje« pričakali zelo svečano. Moram poudariti, da je bila večina prebivalcev v prvih dneh vojne zelo srečnih.

Končno je napočil konec petstoletni vladavini Turkov! Bili smo polni upanja, da bomo dobili pogoje za boljše življenje, končali težko zgodbo preteklosti in pogledali v prihodnost interesov makedonskega naroda. Vendar smo lahko že na samem začetku videli, kakšno razpoloženje vlada med zavezniki »osvoboditelji« ter kakšna presenečanja nas lahko čakajo v bližnji prihodnosti ... Naši »osvoboditelji« niso skrivali težnje po velikosrbskem ozemlju. Ko bi se pogovarjali z našimi prebivalci, bi jih najprej vprašali: »Kdo pa ste vi?« In če bi dobili odgovor, da niso Srbi, bi jim dejali: »Da, tako je bilo do sedaj, ampak v prihodnosti bomo to spremenili. Bolgari so se dolgo trudili, da bi iz vas naredili Bolgare, ampak sedaj boste postali dobri Srbi. Morate si zapomniti: Srbija je tam, kamor stopi srbska noga.«

Martulkov, moje sodelovanje v revolucionarnih bojih v Makedoniji, str . 243-244.

Vir 4

Lev Trocki, znani obraz ruske revolucije, Leninov pomočnik, je bil poslan, da za ruski časopis Kijevska misel razišče dogajanje v balkanski vojni. Jeseni 1912 je po umiku turške vojske obiskal muslimanska naselja ter bil grožen nad poboji.

»Komite (bolgarski in srbski uporniki) se začne premikati, ko pade noč. Vdira v turške in albanske hiše, pogosto se ponavljata ropanje in klanje. Skopje je imelo 60.000 prebivalcev, polovica jih je Albancev in Turkov. Nekateri od njih so pobegnili, vendar jih je večina ostala. Postali so žrtve vsakonočnega prelivanja krvi.«

Trocki je pričakoval, da bo poročal o vojaških zmagah Slovanov, vendar se je po teh grozovitih pokolih odločil vrniti v Rusijo. »Nisem imel moči, da zdržim, nisem mogel dihati. Moj politični interes in veliko moralno zanimanje za tamkajšnje dogodke sta izginila. Želel sem si le, da čim prej pobegnem od vsega tega.«

Viri za 3. skupino

Vir 1

Vojna na Balkanu

Pohlepna in pokvarjena Evropa že stoletja dopušča, da divje črede Turkov kot zveri mučijo, ubijajo, koljejo, mrcvarijo nedolžne kristjane, ki jih je po krivdi civilizirane in kulturne Evrope prizadela nesreča, da jih kot ujetnike v kletki zadržujejo te verske pošasti, ki se imenujejo Turki. Vse to trpi in dopušča ta napredna, kulturna in človekoljubna Evropa. Zavist te kulturne Evrope, nenasitnost in požrešnost, pa tudi lenost in pokvarjenost v tej civilizirani dobi je do sedaj vedno preprečevala poštenim, da bi se postavili v bran ponižanih in mučenih, da bi jih osvobodili te krvoločne zveri. Tako so Turki še naprej pred očmi te kulturne in človekoljubne Evrope klali, zaslužnjevali, zažigali, mučili ženske, mlade otroke in nemočne starce. Ko bi se ti izmučeni ljudje kadar koli dvignili in želeli zdrobiti okvire turške kletke, bi kulturna Evropa hitro priskočila na pomoč tej divji pošasti, da utiša krik in jok lačnih in utrujenih krščanskih revežev. Vse to v imenu lažnive in kulturne civilizacije pokvarjene Evrope.

Časopis NAŠA SLOGA, Pulj, 17. listopada 1912.

Vir 2

Vojna na Balkanu

Balkanske države se ne vojskujejo več za male obljube o turških reformah, temveč z upanjem po pridobitvi celotne avtonomije za krščanske province, ali vsaj za njihovo razširitev /.../ Seveda je končen uspeh balkanskih držav odvisen od njihove pripravljenosti na vojno ter od medsebojnega razumevanja in sodelovanja za skupne interese. Če je ta zveza zgrajena na močnih temeljih, je njen uspeh zagotovljen; postala bo nova avtoriteta, ki se bo obranila vseh zunanjih vplivov.

Obzor, časopis v Zagrebu, 10. oktober 1912

Vir 3

Slovenski pogled na razmere v Makedoniji

»/.../ Nobeden od slovanskih narodov ni želel prilivati olja na ogenj v tej bitki; celo Rusi kot najstarejši bratje so se izogibali neposrednemu vmešavanju v problem kot arbitri ... Ruskoje Slovo odkrito opozarja Srbe – in posredno tudi Bolgare –, naj v primeru vojne ne računajo na pomoč ne Rusije ne antante.

Nikakor se ne sme dopustiti nove balkanske vojne. Velesile imajo na voljo vsa potrebna sredstva, da prekinejo neumne spore in brezkompromisnost ene in druge strani. Tak ukrep je avtonomija Makedonije – jasno je, da bo takšen ukrep sprejet le v izjemnem primeru, ko se vsi drugi ukrepi izkažejo za neustrezne.«

»Stališča ruskih časopisov niso pomenila v svetu nič novega. V ožjih krogih na Balkanu so že mesece vedeli, da obstaja ena stran, ki želi, da Makedonija pridobi avtonomijo, to stran so predstavljali separatisti. Delovali so tajno, jasno je tudi, zakaj. Če bodo dobili podporo tako močne sile, kot je Rusija, bi jih to napolnilo s pogumom, nemudoma bi pridobili nove privržence, prihodnost pa bi bila bolj svetla kot kadar koli.

Slovenec, 122, 31. maj 1913

Vir 4

Odlomek iz članka bolgarskega časopisa, 26. julij 1913 – PODPISAN MIROVNI SPORAZUM

Mirovni sporazum je bil podpisan v Bukarešti, vendar pa na Balkanu ne bo miru. Nemogoče je, da mir in nasilje vladata istočasno. Sporazum, podpisan v Bukarešti, je odobritev za najbrutalnejše nasilje. Bolgarija se s tem nikoli ne bo sprijaznila. Pomanjšana, zožana na svojih mejah, izropana, zadušena in posiljena bo začela delovati znotraj svojih meja, da poveča svojo gospodarsko, kulturno in fizično moč. Ko bo napočil pravi trenutek, bo Bolgarija vzela to, kar ji pripada, na nacionalni in zgodovinski ravni.

Narodna volja 53, Št. 58, 26. Julij 1913, Kiškilova, Balkanske vojne.

Vir 1

Odlomka iz dveh časopisov, tiskanih v albanskem jeziku v tujini, izražata različne poglede na prvo balkansko vojno

A. IZ ČASOPISA, TISKANEGA V BOSTONU

Veliko srečanje patriotov v Bostonu 6. oktobra 1912 je zelo pomembno za zgodovino albanskega gibanja. Ostala srečanja, ki so potekala v Ameriki, so izrazila patriotizem in ideje naše mladine. Kljub temu pa je sestanek 6. oktobra pokazal nekaj novega, sijajnega in nepričakovanega, kar je bila redkost. Rad bi povedal nekaj o njegovi politični vlogi. Ni nepomembno, da so patrioti, zbrani z vseh koncev Amerike, soglasno izjavili, da je cilj Albanije popolno združenje s Turčijo proti balkanskim državam. Albanija je v nevarnosti, da bo razdeljena, reši pa jo lahko le prijatelj in nekdo, ki jo podpira. Ta sestanek je bil eden od ključnih razlogov, da je turška vlada med londonsko konferenco zaščitila albanske interese. Težko je zanikati, da bi Turčija, če bi se odrekla zaščititi Albanije, želela, da Grčiji, Srbiji in Črni gori da, kar te države hočejo, ter z njimi podpiše mir ter se tako sooči le z Bolgarijo. Kljub temu je naša združena akcija omilila Turčijo, naša politika pa ji je pokazala, da je videla svoje napake in škodo, ki jo je povzročila v preteklosti, ter nas je tako želela nagraditi in je vztrajala, da Janina, Skadar, ter če je mogoče, Manastir postanejo novi deli Albanije.

Dielli (Sonce), 19. december 1912, str. 1.

B. IZ ČASOPISA, TISKANEGA V SOFIJI

Ta program štirih združenih sil zahteva, da se Albanci ne smejo združiti s Turčijo in se bojevati na strani na smrt obsojenega. Albanci morajo povzdigniti svoj glas in od velesil zahtevati svoje pravice. Ves svet mora izvedeti, da je albanski narod zaslužjen in se že štiri leta bori za avtonomno Albanijo.

Mbi Aleancen Ballkanike (O Balkanski zvezi), Liri e Shqiperise (Albanska svoboda), 12. oktober 1912, str. 1.

Vir 2

Uničenje, ki ga je povzročila vojna v vaseh blizu Skadra, ter agonija ljudi, ki so iskali razloge za upravičenje njihovega trpljenja – stališče Mary Edith Durham

Nekatera območja so bila tako velika, da sem potrebovala tri dni in deset do dvanajst ur vožnje, da sem jim pomagala in se vrnila v Skadar. Obiskala sem 1022 družin, ki so jim v bližini Skadra zažgali hiše. Najbolj žalostna stvar pri vsem tem je, da je le nekaj nesrečnih duš razumelo, zakaj je do tega sploh prišlo. Ženske z lačnimi otroki bi se spraševale: »Zakaj so veliki kralji (velesile) dopustili, da nad nas pride vojska, nas ropa in ubija? Mi nismo naredili ničesar narobe. Vzeli so nam kože in ovce ... vse, vse so vzeli. Ko je mož skušal rešiti eno od ovac, so ga ubili. Naša hiša je popolnoma požgana. Lačni smo.«

M. Edith Durham, The struggle for Scutari, London p.296.

Vir 3

Telegram predsednikačasne vlade Albanije ministrom za zunanje zadeve Črne gore, Srbije, Bolgarije in Grčije, 29. november 1912

Želel bi obvestiti Vaše Veličanstvo o izrednem dogajanju v narodnem življenju Albancev. Predstavniki iz vseh delov Albanije z različno versko pripadnostjo so se včeraj sestali v Vlora na narodni skupščini in razglasili neodvisno Albanijo ter izbrali začasno vlado. Albanci so srečni, ker so se pridružili družini svobodnih držav vzhodne Evrope, z edinim ciljem, da živijo v miru s svojimi sosedi. V upanju, da bodo vaše kraljevske vlade sprejele to spremembo v narodnem življenju Albancev ter podprle našo začasno vlado; da bo prenehala vsaka sovražna akcija vaše vojske znotraj naših meja ter da bodo vsa albanska ozemlja, ki jih zasedajo vaše sile, osvobojena.

Qeveria e Përkohëshme e Vlorës..., pp.42-43.

Vir 1

Pisatelj iz Struge, Risto Krle, v svoji biografiji piše o ohridsko-debarski vstaji

V vaseh Rajca in Prnjezi v Albaniji, v bližini meje z Makedonijo, nasproti gore Jablanica, se je zbralo veliko albanskih in makedonskih beguncev, vključno z Milanom Matovom, nekdanjim predsednikom albanske vlade, Esadom Pašo, nekdanjim sultanovim generalom in mnogimi drugimi. Sprejeli so jih gostoljubno. Makedonski in albanski begunci so oblikovali svoje odbore. Njihov cilj je bil osvoboditi Makedonijo in skupaj vzeti oblast v svoje roke. Ustanovitev skupnega poveljstva makedonsko-albanskih upornikov je potekala v vasi Razjo.

Risto Krle Autobiografija, Skopje, 1990, str. 164.

Vir 3

Vladam in javnosti v državah balkanskega zavezništva

Makedonci so se nenehno, skozi stoletja, borili za svojo neodvisnost in svobodo. Z vztrajnim bojem so pomagali pri osvobajanju Srbije, Grčije in Bolgarije ... Več kot sto tisoč makedonskih vojakov se je borilo z ramo ob rami z vojniki zavezništva ... Namesto Makedonije, slavljene z Aleksandrom Makedonskim, posvečene z apostolom Pavlom, ponosne na delo bratov Cirila in Metoda ... namesto združene, celovite in svobodne Makedonije ... nas evropska diplomacija in z njo vi, naši bratje zavezniki in osvoboditelji, trgate na koščke in krivite naše svete ideale. Zapomnite si, bratje Bolgari, Srbi in Grki, da ste ponovno rojeni, da začnete novo življenje šele po 14 krvavih vojnah Rusije s turškim cesarstvom. Zapomnite si, da bo razkosana Makedonija vedno jabolko spora med vami. Spomnite se, kako so v preteklosti v boju za Makedonijo druga za drugo izginjale države, in nikar ne podaljšujte krvavega seznama mrtvih ... Makedonija mora postati neodvisna država v svojih etnografskih, geografskih, kulturnih in zgodovinskih mejah z vlado, ki odgovarja Narodni skupščini ... Narodno predstavniško telo mora biti s splošnimi volitvami izbrano v Solunu. Bratje zavezniki in osvoboditelji! Upamo, da so se naše besede dotaknile vaših src in vesti. V Petrogradu, podpisani pooblaščen predstavniki.

"Makedonskij golos", Petrograd, str. 52-55.

Vir 2

Vstaja v Tikvešu

Vstaja v Tikvešu je bila prvi množični oboroženi upor proti srbski oblasti, ki je po umiku Turkov v prvi svetovni vojni okupirala vardarsko Makedonijo. Vstaja se je začela v Tikvešu 19. junija 1913 in je trajala sedem dni. Tikveška vstaja je bila rezultat spontanega organiziranja prebivalcev Tikveša pod vodstvom lokalnih aktivistov, revolucionarjev in knezov s podporo sil IMRO.

Violeta Achkova in Nicholas Žezov, Treason and assassinations in Macedonian history, Skopje, 2004.

Vir 4

Ideja o avtonomni Makedoniji, gledana z očmi francoskega novinarja, avgust 1912

Ali bomo sprejeli tak razvoj dogodkov glede avtonomije Makedonije? Ideja o Makedoniji, ki se je pri Makedoncih razvila v preteklih letih, grozi, da bo spremenila nevarno razkosavanje Makedonije in njeno razdeljevanje med različne balkanske države.

Zdi se, da vsi ti pretresi, ki nenehno vznemirjajo to področje, izvirajo prej iz bolgarskega kot iz makedonskega gibanja.

V današnjih pogojih bi bilo težko oblikovati makedonsko avtonomijo brez velikega favoriziranja bolgarske strani z žrtvovanjem interesov ostalih narodov. To bi sprožilo brezupne upore v samem srcu Makedonije. Na koncu ne smemo pozabiti, da so Makedonci, Grki in Karavlahi (Romuni) iz strahu pred hegemonijo slovanskih elementov, za status quo. /.../

Balkanska vojna bi v tem trenutku pomenila veliko grožnjo Evropi. Evropa bi se morala potruditi, da z vsemi mogočimi sredstvi odstrani to grožnjo. Nič ni bolj legitimnega od tega.

AlbeÁLric Cahuet, "La situation en Turquie et la proposition Berchtold", L'illustration, 3626, 24 aou^t 1912, str. 123.

Vir 5

Srbske oblasti, ne samo v Ohridu, temveč širše v zahodni Makedoniji, so obveščene, da potekajo priprave na vstajo v regiji. O teh pripravah Mirko Novaković, načelnik štaba za bitolsko okrožje, 12. septembra 1913 po telegramu obvešča ministra za notranje zadeve v Beogradu.

Načelnik prespanskega območja pravi, da so se pojavile anarhistične tolpe pod vodstvom Petra Čauleva in Krste Trajceva, bolgarskih vodij, ki s četniki pomenijo večjo grožnjo kot Arnavti. Če bi prišlo do njihovega vdora, bi se dvignila mesta in vasi, vsi so pripravljene na to ...

Petar Čaulev z ohridskimi uporniki

P. Mitreska, Serbian documents the history of the Ohrid-Struga region (1890–1940) Struga 2002, str. 182 dok. 107. Str. 57–58.

Aktivnost 4

Razvrstite dokumente.

Učenci naj analizirajo dokumente in se odločijo, kateremu opisu pripadajo in zakaj. Opisi so naslednji:

- izredna
- zapomnjena
- nosi posledice
- odmevna
- veliko odkriva

Diskusija se nadaljuje, učenci poskušajo odgovoriti na naslednje vprašanje: **Zakaj so balkanske vojne še dandanes kontroverzna in občutljiva tema?**

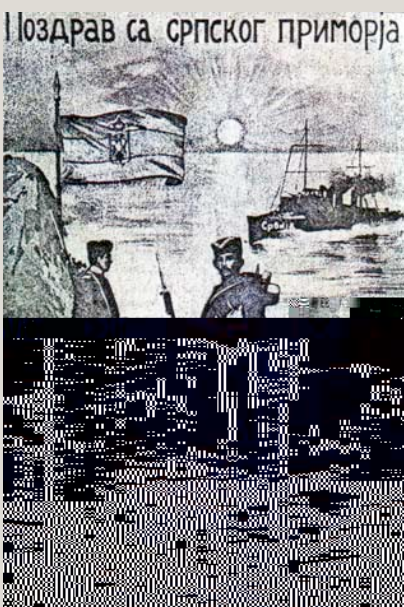
Vir 1

Statistika balkanskih vojn

	Območje v milijah		Ocenjena populacija	
	pred vojno	po vojni	pred vojno	po vojni
Albanija	-	11,317	-	850,000
Bolgarska	33,647	43,310	4,337,516	4,467,006
Grčija	25,014	41,933	2,666,000	4,363,000
Črna gora	3,474	5,603	250,000	500,000
Romunija	50,720	53,489	7,230,418	7,516,418
Srbija	18,650	33,891	2,911,701	4,527,992
Evropska Turčija	65,350	10,882	6,130,200	1,891,000

Vir 2

Srbska razglednica iz obdobja balkanskih vojn

Pozdravi s srbske obale. Drač. Spominki iz prvega srbskega pristanišča

http://sh.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Pozdrav_sa_srpskog_primoreja.jpg

Vir 3

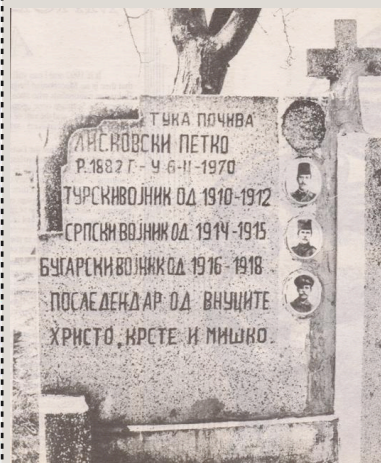
Poražene otomanske čete v umikanju

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ottoman_soldiers_after_the_First_Balkan_War.png

Vir 4

Grob v vasi blizu Bitolja, Makedonija

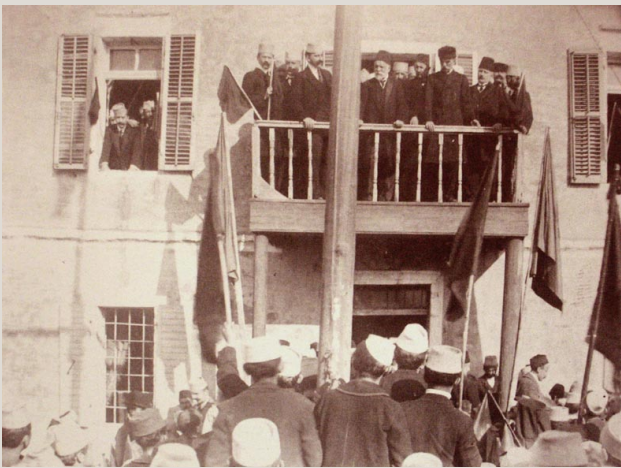
Tu leži pokopan Liskovski Petko 1882–1970 Turški vojak 1910–1912 Srbski vojak 1914–1915 Bolgarski vojak 1916–1918 Poslovilno darilo od vnukov, Hrista, Krste in Miška

<http://www.telegraf.mk/aktuelno/makedonija/102400-bitola-nagrada-ta-mende-petkovski-za-novinarkata-zaneta-zdravkovska>

Vir 5

Razglasitev neodvisne Albanije

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:28nentor.jpg>

Vir 6

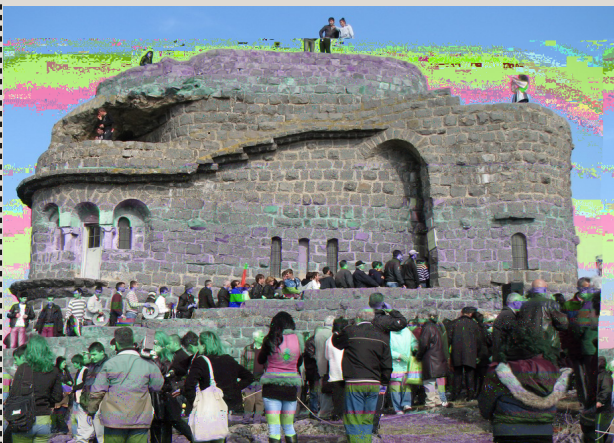
Letak, tiskan v Grčiji leta 1912

http://en.wikipedia.org/wiki/File:New_Greece.jpg

Vir 7

Zebrnjak, spomin na kostnico srbskih vojakov iz balkanskih vojn, Kumanovo, Makedonija

<http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=10479>

Vir 8

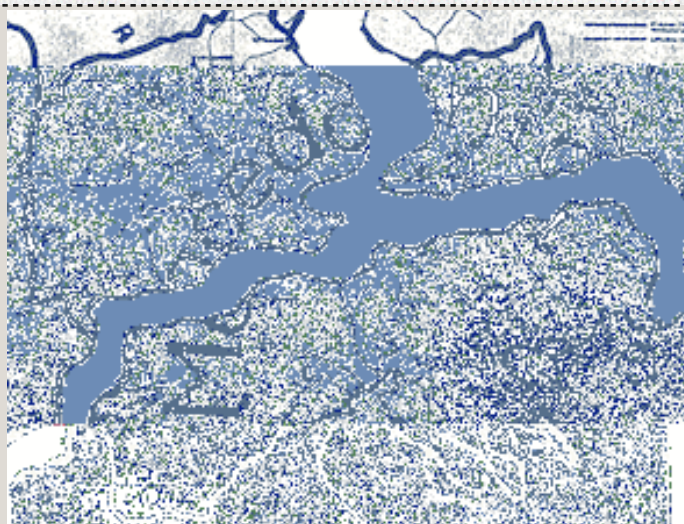
Menjavanje tabel na železniški postaji v Skopju po prihodu srbske vojske v mesto

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Skopje_1912.jpg

Vir 9

Karta razdeljene Makedonije po koncu balkanskih vojn

<http://www.kirilica.com.mk/vest.asp?id=76676>